

ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ
ОРФЕЙ ПРИ ОБИКНОВЕНИТЕ
ХОРА

chitanka.info

Село Дебър, родното място на Георги Караславов, е разположено в равна Тракия. На север се виждат хълмове и ниските разклонения на Източна Средна гора, зад които гордо наднича или се губи в мараня Балканът, а на юг се разстилат Родопите, чаровно хубави в тия преливания на синьото си сияние, които хем ги доближават до погледа ти, хем ги правят някак илюзорни, като величествено видение, създадено за отмора и възхита всред равната житна пустиня. Полето, всред което тихо шава Марица, е богато, хлебородно. Като море се вълнуват житата, отгледани от човека, за да го хранят, а планината от юг, горда, тайнствена, пази приказките и легендите, които хранят и възвисяват душата. Оттам слизат стихииите, там се таят вълшебството, приказките, легендите...

Някога, преди хилядолетия, в дебрите на синята планина живееше чудният певец Орфей, син на речния бог Еагр и на музата Калиопа. Учуди той древните поети и след тях и целия свят с обичта си към нимфата Евридика, негова съпруга...

Малко живя Орфей с Евридика.

Не беше минало много време от сватбата им, тя излезе с другарките си из планината да берат цветя и да се кичат с венци. Гъста и буйна беше тревата, та Евридика не забележа змията, свита на кълбо под една китна маргаритка, настъпи я и я разсърди. Ухапа змията нежната нимфа, тя изплака и клюмна в ръцете на своите другарки. Дълго кънтя из котловината тъжната песен на нимфите, които носеха към дома на Орфей отрупания с цветя труп на Евридика. Млъкна планината, потоците спряха сепнати, гората утихна, когато Орфей видя безжизнена най-хубавата от нимфите и започна да я оплаква. Плачеха заедно с него другарките на Евридика, плачеха птиците, плачеха дори дивите животни, камъните и дърветата — толкова тъжна беше песента на Орфей.

Слезе той със своята тъжна песен в ада, в царството на сенките. Разтърси неговата песен сводовете на подземното царство, омая душевадците и мрачният бог на ада се съгласи да върне Евридика на земята. Но от другия свят при хората могат да се вестяват само сенки. Сянката на Евридика се стопи, щом Орфей пожела да я види при вратите на ада.

И втори път Орфей слезе в преизподнята, седем дни и седем ноци плака на брега на реката Стикс, но никой не се смили над него. На осмия ден той се върна при хората в Тракия. И пак чаровните му песни бяха за Евридика, за верността и чистотата на човешката обич. Излязъл на някой хълм, Орфей удряше тихо китарата и пееше. Гласът му се носеше над плодното Тракийско поле, стигаше планините, издигаше се към слънцето, към звездите. Цялата природа слушаше в захлас чаровната песен за верността. Птиците и горските животни слизаха от планината, тълпяха се край него; дори и дърветата тръгваха по гласа на песента. Не трепваше нито един лист по мощния дъб, нито по високата топола...

Само пияните вакханки не обичаха Орфея, защото той не забравяше Евридика и не участвуваше в техните диви веселби. В един празничен вакханален ден вакханките убиха певеца с копия и камъни.

Главата и китарата му те хвърлиха във водите на Марица. Струните продължаваха тихо да припяват на песента, която се носеше откъм бреговете — плачеха птиците, плачеха горите, цветята. И камъните ронеха бистри топли сълзи.

Никой не беше пял така дивно за обичта, защото никой не беше обичал така силно и предано като Орфей. И до ден днешен тая песен тихо се носи над Тракия и из китните пазви на Родопа, ала не всеки може да я чуе и да разбере красотата ѝ. Разбират я само птиците, цветята, тревите и потоците в Родопа. Затова вгледаш ли се в нея далече някъде от север, Родопа сякаш трепти, мени багрите си, вслушана в тъжния шепот на реките за оная изчезнала преди хилядолетия добродетел на първия вдъхновен певец и за неговата потънала в морето китара...

Дебърчани обичат много планината. Тя им праща прохлада с она тих ветреца, който шуми приспивно в близката кория или из високо буйналия кукуруз. В нейната трептяща светлина, в синята ѝ снага вперват те очите си, когато оставят мотиките, сърповете и се изправят, за да починат. Сладка и тайнствена е отмората и на работника в полето, като гледа в далечината мощно разгънатите планински вериги, високите върхове — отдъхва душата, унася се, радва се на планината, сякаш тя е негов закрилник. А някои усещат опияняващата прелест на Родопа дълбоко в душите си — нейните върхове опират небето и като че поемат от него и силата, и красотата си. Вечер, когато те засияват в

тихата светлина на луната, младежи, девойки излизат в просторните дворове, по улиците, из лозята и усещат как мечтите им излитат от сърцето и пърхат в омаята на луната и планината. Вълшебството в душите извършва песента, слязла от някогашните чертози на Орфей и приспивно очаровала полето. Сияят наблизко кротките води на Марица, оглеждат се в тях звездите, пеят плодните полета, пее тревата, приютила щурци и птици. Орфей е жив. Чуват се и неспокойните струни на неговата китара...

Омаята на полския труд, на звездната и звучна красота на Тракия откърми много песнопойци и поети. Ефирната песен на нивите, загадъчната и величествена хубост на Родопа храни безответната мечтателност и песенната сила в душата на народа. Мечтите за правда, за вярност, за другарска обич и преданост, която трепти в песните на народа, откърми Орфей. И бленуваната, свещената простота, някогашната слънчева сила на човека, народът в някои святи мигове чува в незаглъхващата песен на природата...

Георги Караславов се роди и израсна всред трудовите хора на Горна Тракия. Близко до родното му село пълзи Марица. В детските му години там мина неброената рат на Радко Димитриев, ехтяха топове при Одрин, дето се сливат трите големи реки на Тракия, за които той разказва в произведенията си. Оттогава се занизаха тежките военни дни, месеци, години и в техния тътнеж мина детството и юношеството на Георги Караславов. Мъжете, жените, пък дори и децата бяха мобилизирали всичките си физически и духовни сили, за да оцелеят, да дочакат мира здрави и читави. Нямаше кой тогава да разкаже на будното и работливо момче легендата за певица от Родопи. За него Георги Караславов научи от книгите, които четеше. А той страстно четеше и много обичаше книгите — отиваше в Пловдив, нарамил пълна торба с топли самуни, даваше самуните на една възрастна книжарка и тя го благославяше, защото децата ѝ, като почти всички деца в градовете и бедните села, нямаха хляб... Войната е ненаситна ламя — изяжда не само хляба, добитъка, но и хората...

Щедро се отплащаше книжарката на момчето, което сякаш добрите скрити сили в света изпращаха в нейната голяма книжарница. Тя пълнеше торбата, пъхаше и под мишниците на момчето най-хубавите книги, които имаше.

Тогава Георги Караславов прочете и за Орфей. Трогна го съдбата на легендарния певец. С други очи той започна да гледа сега звучното Тракийско поле, вслушваше се в тихата тъжна песен на Марица, съзерцаваше далечната планина, пълна с такива чудни герои.

Но отвъд Родопа ехтяха денонощно зловещи топове. Техният тътен заглушаваше песента на щурците, плашеше пойните птици и те бягаха далече на север... Действителният живот в село, в града, в цяла Тракия и Македония, където бяха дошли с войната и французи, англичани, германци, сенегалци, занзибарци, зебеци... никак не приличаше на легендите. Жените плачеха и покъртителен вой се носеше над селата, из полето, където прелитаха само гарвани...

Тогава Георги Караславов мислеше за ония проклети владетели, които откъсват мъжете от домовете им и ги принуждават да се избиват помежду си, да оставят децата и майките без бащи, земята без работници, без певци, без радост. Караславов знаеше, че и неговият баща, и бащите, братята на другарчетата му са вдигнати от домовете им по повелята на един зъл владетел. Оставиха къщите си, нивите; затвориха обичта дълбоко в сърцата; забравиха песните. Разбра Георги Караславов тогава потаената в легендата истина за неволята на обикновените хора...

През един зноен ден в село Дебър пристигнаха седмина въоръжени войници-фронтоси, тръгнали като Дванадесетте апостоли на Александър Блок да дирят правдата и да прогонят коронования владетел, който изпрати руския народ на заколение. Караславов запомни седмината — те диреха не коронования владетел на България, а селския владетел, който се гавреше с децата и жените им — и след години разказа за тях във втория том на най-голямото си произведение, романа „Обикновени хора“.

Досега от този роман са излезли четири тома. Те ни дават възможност да разберем при какви условия е живял и възмъжавал младежът, който после стана писател и разказа в много книги за Тракия — за земята с нейната чаровна хубост, за хората с

трудолюбието, с обичта им към правдата и с борбата за възтържествуването ѝ всред хората.

Отделна брънка от многото книги на Караславов е и „Орлов камък — легенда за юноши“. Нея Георги Караславов написа през годините, когато обикновените хора, също като родопчаните на легендарния Орфей, излизаха вече по планините и с песни за свободата и с юнашко мъжество побеждаваха заблудените и зли защитници на престъпния владетел. „Орлов камък“ се яви по витрините на книжарниците през 1946 година, когато обикновените хора бяха победили и заедно с другите проклетии бяха прогонили цензурата, която, докато управляваха владетелите, не позволяваше да се печатат такива книги. В „родопската легенда“ на Георги Караславов и Орфей е вече обикновен човек — едно бедно, но много умно родопско овчарче. Само дарбата му да свири и да говори чрез свирката си е необикновена. Също като Орфей от древната легенда и той очарова и въодушевява хората, издига мислите и мечтите им високо, облагородява сърцата им, но ги и призовава да се борят за своето щастие.

Такива са всички добри и борчески герои в произведенията на Георги Караславов. Защото той като писател се яви след унищожителните войни, ръководени от владетелите на балканските народи. Тях пък ги ръководеха по-силни господари на Европа и Америка. Задача на истинските поети и писатели сега беше да помагат на работните хора, да ги учат и вдъхновяват в борбата. Такъв писател е Георги Караславов — толкова страстно увлечен в „последния бой“, че освен героите от действителния съвременен живот реши да изведе из царството на приказките легендарния някогашен певец от Тракия и Родопи и да го извика да помага в борбата за щастието и свободата на обикновените хора, която някога, преди хилядолетия, той е започнал пръв с красотата и силата на песента. Народите в Тракия и Гърция от благодарност създали за него вълшебни приказки и така пренасяли спомена за Орфей от век на век.

Малкият пастир от Орлов камък също като древния Орфей обича своята Дика, и тя обикновена селска девойка. Когато не я вижда из гората или по цветните поляни, той изважда свирката и свири свои

песни, в които излива обичта си и жалбите си по Дика. „Притъмнелият дол ехтеше, близките и далечни височини и канари отгласяха на сладките звукове. Овцете се спираха, свираха глави в шубраците и във високата трева и не смееха да се помръднат; дърветата като че наперваха още повече тежките си гъсто зелени листа, дори птичките замлъкваха, за да чуят тези чудни, медени песни, недочувани досега в света...“

Много злато и всякакви скъпоценности предлагаше на Орфей злият и болен владетел, пристигнал със свитата си да се лекува в целебния извор под Орлов камък. Той чу песента на пастирчето и за първи път в живота лицето му се проясни, очите му радостно светнаха. Защото жизнерадостната песен на Орфей разтваряше заключените сърца, разведряваше и най-мрачните души... „Какво е това? Къде съм аз?“ — питаше се болният владетел — болен, защото не познаваше простата радост и живата обич на обикновените хора... Подмами той Орфея, заведе го в своите дворци край морето, за да го покаже и да се похвали с него пред велможите и сановниците. Свика ги една вечер, за да видят магьосника, който лекуваше и най-тежко болните, да чуят песента му, да се уверят, че всичко, което са чули за нейната вълшебна сила, не е измислица.

И чудото дойде. Изведнаж, в светлините на хилядите свещи, в безбройните отражения на златото и среброто, на скъпоценните камъни, се заплетоха толкова сладки звуци, толкова дълбоки и сърдечни, че всички отмаляха от наслада... Нежните и топли тонове, които като че извираха като меки нишки, оплитаха всички, галеха сърцата, нашепваха им онова, което беше най-чисто и най-човечно, онова, което ги е вълнувало през най-хубавите дни на детството и младостта, откриваха им един нов, непознат свят на висшата хармония, отнасяха ги в далечна, неподозирана страна на бляновете, дето хората бяха братя, дето животът беше радост и възторг...

— Откъде се родиха тези неземни звуци? Каква тайна се криеше в тази проста дървена свирка?... Слушателите забравиха, че се намират в най-големия град, в най-голямата зала на най-красивия дворец. Те се пренесоха в една далечна страна, сред диви и величествени планини... Видяха една малка пастирка, красива като нимфа, палава като козле... слушаха песните на чучулиги и славеи, наслаждаваха се от монотонното цвърчене на хиляди, хиляди щурци...

— Защото Орфей свиреше и си представяше как голямото огнено слънце потъва бавно зад тъмната линия на северозападните борови гори. Той е застанал върху най-острата скала на Орлов камък и гледа малката къща отвъд реката, сгушена сред овошки и лески. Една светлоока девойка прекосява като невестулка малкото стръмно дворче над къщата, качва се на широк буков пън и дълго, мечтателно се вторачва нагоре, отдето идат мили, гальовни звуци...

Орфей в приказката на Георги Караславов е не само певец на вярната обич, той е и певец на родна Тракия и на Родопа, очаровали душата на писателя още в младините му и отхранили в нея като нейно свято притежание верността, обичта, другарството... В никое свое произведение Георги Караславов не е възвисявал така мисълта си за поезията, за ролята на чистата, вдъхновената само от обич и възхита пред красотата песен на човека и най-много за красотата вътре в душата на певица-рицар на другарството, на верността. „Орлов камък“ е най-високият връх, до който се издига с човешкия и естетическия си идеал Георги Караславов. На много висока канара той издигна в „Орлов камък“ и идеята за борческото призвание, за смелостта и безкористната жертвготовност на поета. Жертвготовност и смелост в името на народа.

Бедните рибарчета и лодкари Кир и Траян помогнаха на Орфей да избяга от двореца, помогнаха на сладкопойната птичка да изхвъркне из златната клетка и да се върне в родната планина, при Дика, при добрите трудолюбиви селяни. В дружбата си с рибарите Орфей показва необикновените богатства на душата си. За чистия, за светлия и скромнен другар хората от народа дават и душата си. Тая голяма истина Георги Караславов показва по-нататък, след като слезе от Орлов камък в равна Тракия, в редица свои произведения за сплотяването и борбите на обикновените хора, както, преди да напише легендата за Орфей, я показваше в „Споржилов“, „Селкор“, „Татул“...

Когато злият владетел и неговата дъщеря Лира се мъчеха с подкуп и със заплахи да задържат Орфей в двореца, той им отговаряше:

„Един роб може да работи, да слугува, но не искайте от него да ви свири!...“

След като избяга от двореца и тръгна с лодката на двете рибарчета най-напред по морето, а после по Марица към Орлов камък като свободен човек, въодушевен от другарство и обич, Орфей отново засвири. Свиреше, за да утеши и зарадва болните, бедните, поробените. С песента си той събра юначните планинци и прогони войската на владетеля.

Така и завършва „родопската легенда“ на Караславов — в пълно съзвучие с действителния живот в нашата страна през 1944 година:

„Планинците излязоха от гъстите гори, смъкнаха се от непристъпните канари и върхове, влязоха в своите съсипани домове и започнаха да се готвят за зимата. А над планината продължаваха да се носят песните на Орфей. Но сега те бяха песни за труд, за извоюваната свобода и за общото щастие и благоденствие на всички хора...“

Някои учени хора смятат Орфей за един от основателите на вярването за съществуване на задгробен живот; други, предимно хора на изкуството, виждат в него въплътена силата на човешкото слово; за трети Орфей е идеален, обожествен образ на любовта... Георги Караславов също показва Орфея като певец на обичта и предаността, но той показва неговата любов не само като любов към Дика, а като любов и преданост към обикновените хора, към простата хубост, към красотата в природата и в душата на човека, към свободата... и като писател-революционер той освобождава античния образ от митологичната и символната му възвишаваща украса и го включва в съвременната революционна борба за правда, свобода, мир. А тъй като митът за Орфея е свързан и със земи, които сега се обитават от българи, легендата за него писателят включва като съвременна тема в литературата за съпротивата и за победата...

Георги Константинов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.